

Portalski, Mariusz / Kęsicka, Katarzyna

Problemy i opinie bezrobotnych z wyższym wykształceniem w subregionie płockim

Notatki Płockie 49/4-201, 43-47

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

PROBLEMY I OPINIE BEZROBOTNYCH Z WYŻSZYM WYKSZTAŁCENIEM W SUBREGIONIE PŁOCKIM

W nadchodzącej epoce cywilizacji informacyjnej i gospodarki opartej na wiedzy (GOW) szczególne znaczenie przypisuje się kategorii określanej przez ekonomistów jako kapitał ludzki. Przejście do gospodarki opartej na wiedzy, jak też funkcjonowanie społeczeństwa informacyjnego są w zasadniczym stopniu zdeterminowane posiadaniem zasobu kadr o najwyższych kwalifikacjach.

Ten zasób kadrowy jest w dużej mierze niewykorzystany, bowiem na przełomie tysiącleci nasiliło się w Polsce bezrobocie osób z wyższym wykształceniem, głównie wchodzących na rynek pracy absolwentów szkół wyższych.

W celu uzyskania wiedzy na temat problemów i poglądów tych osób zamieszkałych na terenie miasta Płocka i powiatu płockiego autorzy niniejszego publikacji przeprowadzili badanie ankietowe.

Wyniki uzyskane w badaniu wskazują na dramatyczną sytuację młodych ludzi z wyższym wykształceniem wskutek bezrobocia, ich determinację dla uzyskania pracy, ale także na pewne ich pozytywne zachowanie i poglądy.

Na przełomie drugiego i trzeciego tysiąclecia naszej ery dokonują się rewolucyjne zmiany cywilizacyjne. Odchodzi cywilizacja przemysłowa, w której dominowały takie czynniki gospodarowania jak: surowce, energia, siła robocza i kapitał fizyczny. Rozpoczyna się era cywilizacji informacyjnej, gdzie kluczowe miejsce wśród czynników wzrostu gospodarczego i zamożności społeczeństw przypisane jest wiedzy i informatyzacji oraz umiejętności ich wykorzystania. Na rozwój społeczeństw informacyjnych zasadniczy wpływ miały dokonania w dziedzinie elektroniki, telekomunikacji i środków masowego przekazu, zwłaszcza szybkich mediów elektronicznych.

Dla rozwoju globalnego społeczeństwa informacyjnego, którego podstawą jest gospodarka oparta na wiedzy (GOW), zasadniczą sprawą jest społeczny potencjał intelektualny. BOWIEM JEŚLI INFORMACJE MOŻNA GROMADZIĆ W RÓŻNYCH BAZACH DANYCH, TO WIEDZA JEST ZWIĄZANA BEZPOŚREDNIO Z CZŁOWIEKIEM. TO CZŁOWIEK ZDOBYWA WIEDZĘ, UCZĄC SIĘ, CZŁOWIEK TEŻ MOŻE KORZYSTNIE LUB W CENTRUM ŻYCIA SPOŁECZNEGO, GOSPODARCZEGO I KULTURALNEGO. EKONOMIŚCI SPOŁECZNY ZASÓB INTELEKTUALNY WRAZ Z WARUNKAMI ŻYCIA I ZDROWIA SPOŁECZEŃSTWA TRAKTUJĄ JAKĄ PEWNĄ KATEGORIĘ CZYNNIKÓW GOSPODAROWANIA I NAZYWAJĄ KAPITAŁEM LUDZKIM. DOŚWIADCZENIE KRAJÓW NAJWIĘCEJ ROZWINIĘTYCH POKAZUJĄ PONADTO, ŻE W SPOŁECZEŃSTWIE INFORMACYJNYM PROCES UCZENIA SIĘ ORAZ WIĘKSZĄ SKŁONNOŚĆ DO KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO PRZEJAWIAJĄ OSOBY NAJWIĘCEJ WYKSZTAŁCONE.

Ponadto przewiduje się, że to właśnie obywatele posiadający wyższe wykształcenie przyjmą rolę dominującą w gospodarce, kulturze i polityce kresów rozwiniętych.

Zjawiska te dają się zaobserwować również w Polsce. Perspektywicznie wizja społeczeństwa informacyjnego w naszym kraju znajduje oparcie w procesach globalizacji charakteryzujących się występo-

waniem ogólnoswiatowych tendencji, zjawisk i skutków w życiu gospodarczym, społecznym, politycznym i kulturalnym. W zakresie gospodarki jest to związane z intensyfikacją międzynarodowego przepływu towarów, usług, informacji i kapitałów, ale także siły roboczej.

W ostatnich latach nastąpiło przyspieszenie działań władz państwowych, uaktywnienie realizacji różnych opracowań na temat społeczeństwa informacyjnego przez instytucję i agendy do tego predestynowane oraz popularyzacja tej tematyki w świecie nauki.

Pojawiają się także wypowiedzi polskich bardziej światłych polityków na temat naszej drogi do społeczeństwa informacyjnego. Jest to zapewne w dużej mierze efekt działań przedakcesyjnych do Unii Europejskiej.

W rozważaniach na temat społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy zwraca uwagę na szczególną rolę kapitału ludzkiego zarówno w drodze transformacyjnego przejścia od społeczeństwa industrialnego do społeczeństwa opartego na wiedzy, jak też dla prawidłowego funkcjonowania tego ostatniego.

Uznają wagę problemu kapitału ludzkiego, a w szczególności grupy osób z wyższym wykształceniem, także w wymiarze lokalnym, z inspiracji Towarzystwa Naukowego Płockiego w Szkole Nauk Technicznych i Społecznych Politechniki Warszawskiej podjęto przy końcu 2000 r. temat o roboczym tytule „Kadry z wyższym wykształceniem w subregionie płockim”.

W roku 2001 zrealizowano duże badania ankietowe osób pracujących w zakładach i instytucjach Płocka i powiatu płockiego posiadających wyższe wykształcenie. Zebrano wówczas i opracowano wyniki z 1024 wypełnionych ankiet. Wyniki tego badania oraz poczyniona obserwacja lokalnego rynku pracy, a zwłaszcza nasilające się w latach 2000-2002 zjawie-

ska bezrobocia osób z wyższym wykształceniem, zdecydowało o rozszerzeniu tematyki badań również na grupę osób bezrobotnych, w tym absolwentów płockich szkół wyższych. Do współpracy w realizacji badań zaproszono Powiatowy Urząd Pracy w Płocku.

Badanie ankietowe przeprowadzono w miesiącach marzec-maj 2003 roku. Ankiety rozprowadzono za pośrednictwem Powiatowego Urzędu Pracy w Płocku, obejmującego zasięgiem swojego działania miasto Płock i powiat płocki. Do rozdania bezrobotnym z wyższym wykształceniem zarejestrowanych w PUP przeznaczono 300 egzemplarzy ankiet. Zebrano 125 wypełnionych ankiet.

Ankieta zawierała 28 pytań. Pierwsze pytania to pytania o charakterze metryczkowym, pozwalające na ogólną charakterystykę badanej grupy. Pierwsze pytanie dotyczyło wieku badanych. Z odpowiedzi ankietowanych wynikało, że bezrobotnymi z wyższym wykształceniem byli głównie ludzie młodzi w wieku do 30 lat. Do tej kategorii wiekowej należało 106 (84,8%) respondentów. Wiek 31-40 lat podało 10 (8%), wiek 41-50 lat podało 6 (4,8%), zaś wiek powyżej 50 lat podało 3 (2,4%) ankietowanych.

Struktura wiekowa respondentów była zbliżona do rzeczywistej struktury bezrobotnych z wyższym wykształceniem zarejestrowanych w PUP w Płocku. Według danych uzyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Płocku w październiku 2003 liczby bezrobotnych z wyższym wykształceniem z podziałem na kategorie wiekowe były takie jak przedstawione w tabelicy 1.

Tabela 1. Liczby bezrobotnych z wyższym wykształceniem w rejonie działania PUP w Płocku według wieku bezrobotnych

Wiek	powiat płocki	miasto Płock	razem w PUP Płock
do 30 lat	214 (82,0%)	812 (83,6%)	1026 (83,3%)
31-40 lat	36 (13,8%)	114 (11,7%)	150 (12,2%)
41-50 lat	6 (2,3%)	26 (2,7%)	32 (2,6%)
powyżej 50 lat	5 (1,9%)	19 (2,0%)	24 (1,9%)
Ogółem	261 (100%)	971 (100%)	1232 (100%)

Źródło: dane z rejestru Powiatowego Urzędu Pracy w Płocku

Zarówno wśród ankietowanych jak też wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych z wyższym wykształceniem, zaobserwowano wyraźną dominację grupy ludzi młodych, w wieku do 30 lat.

W następnym pytaniu rozstrzygnięto kwestię płci ankietowanych bezrobotnych. Okazało się, że 88 ankietowanych (70,4%) to kobiety, zaś 37 ankietowanych (29,6%) to mężczyźni. Wśród ogółu bezrobotnych z wyższym wykształceniem zarejestrowanych w PUP w Płocku było 819 (66,5%) kobiet oraz 413 (33,5%) mężczyzn. Zaobserwowano zatem wyraźną dominację kobiet wśród bezrobotnych z wyższym wykształceniem.

Trzecie pytanie metryczkowe dotyczyło miejsca zamieszkania ankietowanych. Zamieszkanie w Płocku zadeklarowało 62 (49,6%) respondentów, na wsi zamieszkiwało 55 (44%) ankietowanych, zaś 7 osób (5,6%) to mieszkańcy małych miast w powiecie płockim. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Płocku była odmienna. Według danych z PUP w Płocku 971 osób (78,8%) bezrobotnych z wyższym wykształceniem to mieszkańcy Płocka, natomiast 261 osób (21,2%) to mieszkańcy powiatu płockiego. Różnice - dość istotne - spowodowane były techniką doboru ankietowanych, gdzie organizatorzy badania założyli dobrowolne wypełnianie ankiet przez interesantów PUP w Płocku posiadających wyższe wykształcenie.

Kolejne pytania dotyczyły przebiegu edukacji badanych na poziomie wyższym. W pytaniu o miejscowość studiów 72 (57,6%) ankietowanych wskazało Płock, natomiast 53 (42,4%) ankietowanych odpowiedziało, że studiowali w ośrodkach akademickich poza Płockiem. Odmiennie wyniki uzyskano w badaniu przeprowadzonym w I połowie 2001 r. wśród pracujących osób z wykształceniem wyższym na tym samym terenie miasta Płocka i powiatu płockiego. Tam spośród 1024 ankietowanych 658 osób (64,3%) podało, że studiowali poza Płockiem. Różnice wywodzą się stąd, że do roku 1995 praktycznie jedynie absolwenci płockiej Filii (Ośrodka Naukowo-Dydaktycznego) Politechniki Warszawskiej byli tymi, którzy studiowali w Płocku, a potem zasiliли lokalny rynek pracy. Później urosły liczby absolwentów tej uczelni, doszły duże liczebnie grupy absolwentów Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, a począwszy od roku 2002 nastąpiły promocje licencjackie w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Płocku.

Kolejne pytanie dotyczyło kierunku ukończonych studiów. Okazało się, że wśród ankietowanych bezrobotnych z wyższym wykształceniem najwięcej było tych, którzy ukończyli kierunki ekonomiczne. Było takich 46 osób (36,4%). Wynikało to z dużej podaży absolwentów tych kierunków na lokalnym rynku pracy, bowiem kierunki te są prowadzone w trzech głównych wyższych szkołach Płocka. Na drugim miejscu - 22 osoby (17,6%) - znaleźli się absolwenci kierunków technicznych, które są prowadzone w Politechnice (4 kierunki) i Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica (informatyka). Kierunki humanistyczne (łącznie z pedagogiką) ukończyło 16 ankietowanych (12,8%), prawno-administracyjne 13 osób (10,4%), przy czym studia na tych kierunkach prowadziła Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica, zaś od 1999 r. Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku. Ukończenie kierunków matematyczno-przyrodniczych deklarowało 4 respondentów (3,2%), zaś rolniczych 2 osoby (1,6%). Kierunki te nie były prowadzone w płockich szkołach wyższych. Inne kierunki ukończonych studiów wymieniło 18 ankietowanych (14,4%).

Powyższe liczby pozwalają na wniosek potwier-

dający sygnalizowaną uprzednio przewagę absolwentów płockich szkół wyższych wśród bezrobotnych z wyższym wykształceniem. Znalazło to również potwierdzenie w odpowiedziach na kolejne pytanie dotyczące nazwy ukończonej szkoły wyższej. Spośród 125 ankietowanych 34 osoby (27,2%) wskazały jako swoją uczelnię Politechnikę Warszawską (łącznie z wydziałami w Warszawie), 33 osoby (26,4%) studiowało w Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica, po 6 osób (4,8%) zadeklarowało ukończenie studiów na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Łódzkim, 5 osób (4%) na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, 3 osoby (2,4%) na Politechnice Łódzkiej, zaś 2 osoby (1,6%) w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Płocku. Inne uczelnie wskazały 33 osoby, co stanowiło 26,4% ankietowanych.

Kolejne pytanie dotyczyło okresu ukończenia studiów przez ankietowanych bezrobotnych z wyższym wykształceniem. Największą grupę stanowiły osoby, które ukończyły studia w roku 1999 i wyższym. Takich osób było 105, co stanowiło 84% ankietowanych. W latach 1991-1998 studia ukończyło 11 osób (8,8%), w okresach wcześniejszych pojedyncze osoby. Odpowiedzi na to pytanie są skorelowane z odpowiedziami na pierwsze pytanie metryczkowe (wiek badanych). Okazało się bowiem, że gros bezrobotnych z wyższym wykształceniem to ludzie młodzi, którzy ukończyli studia w ostatnich latach.

Dalej zapytano o doksztalanie absolwentów szkół wyższych na poziomie studiów podyplomowych. Tylko 17 osób (13,6%) potwierdziło ukończenie takich studiów. Powodem tego jest zapewne brak środków finansowych na doksztalanie (studia podyplomowe są z reguły odpłatne) oraz niedostateczny rozwój kształcenia ustawicznego w Polsce.

Kolejne sześć pytań dotyczyło bezrobocia ankietowanych i ich wcześniejszej pracy zawodowej. Jeśli idzie o długość okresu pozostawania bez zatrudnienia to najczęściej wymieniany był okres od 6 do 12 miesięcy. Tak odpowiedziały 53 osoby, co stanowiło 42,4% ankietowanych. Następną liczebnie grupą to osoby bezrobotne w okresie do 6 miesięcy (35 osób, 28% badanych). W przedziale 13-24 miesiące pozostawania bez pracy potwierdziło 9 osób (7,2%), ale aż 27 osób (21,6% ankietowanych) podało, że są bezrobotnymi przez okres ponad 24 miesiące. Długość czasu pozostawania bez pracy jest związana z sukcesywnym wchodzeniem na rynek pracy bezpośrednio po ukończeniu studiów, ale niepokojący jest fakt potwierdzenia długotrwałego bezrobocia przez znaczącą grupę badanych.

Na pytanie o wcześniejszą pracę zawodową mniej więcej równorzędne liczebnie grupy potwierdziły wykonywanie takiej pracy (64 osoby) bądź zaprzeczyły temu (61 osób). Były to z zasady krótkie okresy pracy. Większość wcześniej pracujących pracowała zawodowo poniżej 3 lat. Spośród osób, które pracowały przed wejściem do grupy bezrobotnych, więk-

szczość (34 osoby) deklarowała pracę w zawodzie zgodnym z kierunkiem ukończonych studiów, zaś 30 osób potwierdziło pracę w zawodach niezgodnych z kierunkiem studiów.

Kolejne pytanie dotyczyło uczestnictwa w kursach kwalifikacyjnych w okresie pozostawania bez pracy. Do ukończenia takich kursów przyznało się 39 ankietowanych (31,2%), nie uczestniczyły w takich kursach 83 osoby (66,4% ankietowanych), 3 osoby nie udzieliły odpowiedzi na to pytanie. Przy założeniu, że osoby z wyższym wykształceniem mają największą spośród wszystkich grup bezrobotnych (przy podziale według statusu wykształcenia) świadomość potrzeby uzupełniania lub zmiany swoich kwalifikacji zawodowych, nasuwa się wniosek o niedostatecznym rozwoju tej aktywnej formy przeciwdziałania bezrobociu.

Następna seria pytań dotyczyła warunków podjęcia pracy oraz przeszkód w jej dotychczasowym uzyskaniu. Ankietowanym postawiono pytanie, czy podjęliby oni pracę na stanowiskach nie wymagających wyższego wykształcenia. Twierdząco odpowiedziały 92 osoby (73,6% ankietowanych), nie miało zdania w tej kwestii 23 respondentów (18,4% ankietowanych), zaś jedynie 10 osób (8% ankietowanych) odpowiedziało, że nie podjęłoby pracy na stanowiskach nie wymagających wyższego wykształcenia. Świadczy to o dużej determinacji badanych w dążeniu do uzyskania jakiegokolwiek pracy zezwalającej im na wyjście z obszaru bezrobocia.

W następnym pytaniu pojawiła się kwestia minimalnych wynagrodzeń, jakie przyjąłoby badani w ramach najbliższej oferty pracy i płacy. Najwięcej, bo 65 ankietowanych (52%) oczekiwało wynagrodzenia w przedziale 1000-1499 zł brutto. Jednak druga liczebnie grupa 36 osób (28,8% ankietowanych) przyjąłaby wynagrodzenie poniżej 1000 zł brutto. W przedziale 1500-1999 zł lokowało swoje oczekiwania 14 ankietowanych (11,2%), w przedziale 2000-2500 zł chciało zarabiać 6 osób (4,8% ankietowanych), zaś powyżej 2500 zł brutto tylko 3 osoby (2,4%). Z wypowiedzi ankietowanych wynika, jak dramatycznie zmieniła się sytuacja na rynku pracy osób z wyższym wykształceniem w pierwszych latach XXI wieku w porównaniu z okresem połowy lat 90. ubiegłego stulecia, gdzie bezrobocie osób z wyższym wykształceniem było śladowe (w Płocku w końcu 1997 r. było 131 bezrobotnych z wyższym wykształceniem¹). Sytuacja z tamtego okresu spowodowała m.in. aspiracje dużych grup młodzieży i dorosłych do kształcenia wyższego w oczekiwaniu wysokiego statusu społecznego, ale również dobrze płatnej pracy. Rzeczywistość okresu przeprowadzenia niniejszych badań (rok 2003) okazała się diametralnie inna.

Badani ocenili również przeszkody w znalezieniu pracy. Najczęściej wskazywano na brak ofert pracy zgodnej z kwalifikacjami. Tak odpowiedziały 82 osoby (65,6% ankietowanych). O tym, że jest nadmiar

osób o podobnym kierunku wykształcenia w Płocku i regionie płockim mówiło 68 osób (54,4%). Na brak doświadczenia zawodowego jako powód trudności w uzyskaniu pracy wskazało 51 osób (40,8% ankietowanych). O tym, że są oferty pracy, lecz wymagające znacznie niższego wykształcenia przekonanych było 19 osób (15,2%). 12 osób (9,6% respondentów) odpowiedziało, że są oferty pracy, ale są one nieatrakcyjne ze względu na wysokość wynagrodzenia oraz że przeszkody w uzyskaniu pracy mają charakter losowy. Odpowiedzi nie sumują się do 100%, bowiem można było wybrać kilka odpowiedzi. Rozkład odpowiedzi był zgodny z przypuszczeniami autorów badania.

Kolejne pytanie dotyczyło przedsiębiorczości badanych w znalezieniu pracy. Zdecydowana większość badanych (114 osób - 91,2%) przyznało się do ograniczenia swoich inicjatyw w tym względzie jedynie do złożenia ofert pracy u pracodawców. Samodzielnie stanowisko pracy próbowało stworzyć 6 ankietowanych (4,9%), natomiast 5 osób (4%) stwierdziło, że nie podejmowali oni intensywnych prób znalezienia pracy. Były to osoby, które niedawno ukończyły studia, bądź kobiety wychowujące małe dzieci. Stosunkowo mała liczba osób, które próbowały stworzyć własne stanowisko pracy wynikała z trudnej sytuacji gospodarczej w skali ogólnokrajowej i lokalnej, z problemów uzyskania środków finansowych na działalność gospodarczą oraz braku umiejętności prowadzenia takiej działalności, co potwierdzały wypowiedzi ankietowanych.

Następnie zapytano ankietowanych, czy chcieliby skorzystać z tymczasowych (zastępczych) form podjęcia pracy takich jak: wolontariat, staże z niepełnym wynagrodzeniem czy prace sezonowe. Prace takie chciałoby podjąć 79 osób (63,2% ankietowanych), nie podjęłoby 22 osoby (17,6%), natomiast 24 osoby (19,2% respondentów) nie miało zdania w tej kwestii. Uzyskane odpowiedzi wskazują na potrzebę rozwijania tych form tymczasowego zatrudnienia jako aktywnych form zwalczania bezrobocia.

Zapytano ponadto, czy wyższe wykształcenie pozwoli bezrobotnym na w miarę szybkie uzyskanie pracy. Uzyskane odpowiedzi należy traktować jako co najmniej niepokojące, bowiem 64 osoby (51,2% ankietowanych) odpowiedziały negatywnie, pozytywnych odpowiedzi było 42 (33,6%), natomiast 18 osób (14,4%) nie miało zdania na ten temat.

W kontekście tego pojawiło się pytanie o potrzebę dodatkowego przekwalifikowania się ankietowanych dla uzyskania pracy. Na taką potrzebę wskazały 54 osoby (43,2% respondentów), przecząco odpowiedziało 31 osób (24,8%), natomiast 39 ankietowanych (31,2% badanych) nie miało zdania w tej kwestii. Odpowiedzi wskazują na problemy lokalnego rynku pracy, gdzie jest stosunkowo duża podaż absolwentów kilku zaledwie kierunków studiów prowadzonych w miejscowych (płockich) szkołach wyższych.

Jak sfinansować dodatkowe przekwalifikowanie się lub uzupełnienie kwalifikacji osób, które niedawno ukończyły studia, co wiązało się zawsze z poniesieniem znacznych kosztów ze strony studiujących lub ich rodzin? Dla uzyskania odpowiedzi na to pytanie zapytano najpierw o źródła utrzymania badanych podczas pozostawania bez pracy. Większość badanych (71 osób - 56,8%) podało, że są utrzymywani z dochodów bliskiej rodziny, 26 osób (20,8% ankietowanych) odpowiedziało, że źródłem ich utrzymania są dochody współmałżonka, natomiast tylko 17 osób (13,6%) korzystało z zasiłku dla bezrobotnych. Inne źródła utrzymania wskazało 10 osób (8%), najczęściej dochody z prac dorywczych, oszczędności z okresu poprzedniego, kredyty studenckie. Były także pojedyncze odpowiedzi wskazujące na alimenty oraz dietę radnego jako źródła dochodu.

W kontekście tych wypowiedzi postawiono pytanie, czy w przypadku potrzeby zmiany lub uzupełnienia kwalifikacji badani opłaciliby to z własnych środków lub środków rodziny. Tu najwięcej, bo 77 osób (61,6% badanych) odpowiedziało twierdząco, zaprzeczyło 29 osób (23,2%), natomiast 19 osób (15,2% respondentów) nie miało zdania w tej kwestii. Uzyskane odpowiedzi świadczą o dużej determinacji większości badanych do uzyskania pracy i gotowości poniesienia dalszych kosztów finansowych dla osiągnięcia tego celu.

Kolejne pytanie dotyczyło potrzeb badanych w zakresie uzupełnienia i doskonalenia kwalifikacji. Na pierwszym miejscu znalazły się odpowiedzi osób przekonanych o wystarczającym poziomie swojej wiedzy przy jednoczesnej potrzebie uzyskania większych kwalifikacji praktycznych. Tak odpowiedziało 45 osób (36% badanych). Potrzebę uzupełnienia wiedzy w swojej wyuczonej specjalności deklarowało 35 osób (28%). Dodatkowe rozszerzenie wiedzy o elementy nie związane bezpośrednio ze specjalnością wyuczoną badanych przyjęło jako potrzebę 32 respondentów (25,6% ankietowanych). Wskazywali oni potrzebę uzupełnienia swojej wiedzy najczęściej w zakresie informatyki, języków obcych, księgowości, bankowości, reklamy i zarządzania. Tylko 4 osoby (3,2% badanych) stwierdziło, że nie mają oni potrzeby uzupełnienia i zmiany kwalifikacji, zaś 8 osób (6,4%) nie miało zdania na ten temat. Podobne wyniki, świadczące o dużym zrozumieniu wśród osób z wyższym wykształceniem potrzeby kształcenia ustawicznego, uzyskano także w przeprowadzonym w 2001 roku badaniu pracujących z wykształceniem wyższym.

Kolejne pytanie dotyczyło wybranych elementów funkcji wyższego wykształcenia. Należało wybrać najbardziej ceniony element wśród czterech różnych podstawowych kompetencji przedstawionych badanym. Najwyżej, bo wśród 46 odpowiadających (36,8% ankietowanych) cenione było przygotowanie poprzez studia wyższe do wykonywania wyuczonego zawodu. Na umiejętność uczenia się jako kompetencję

uzyskaną w wyniku wyższego wykształcenia wskazało 31 ankietowanych (24,8%). Najwyżej ocenili umiejętność rozwiązywania problemów życiowych 22 osoby (17,6% badanych). Umiejętność komunikowania się jako najważniejszą kompetencję wymieniło 21 osób (16,8%). Pięć osób (4% badanych) nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie. Takie samo pytanie zadano osobom pracującym z wyższym wykształceniem w badaniu przeprowadzonym przez współautora niniejszej publikacji w 2001 r. Wówczas znacznie mniej osób wskazało jako najważniejszą kompetencję umiejętność komunikowania się (u 8% badanych), wyżej natomiast oceniono umiejętność rozwiązywania problemów zawodowych i życiowych (wśród 40,2% badanych).

W kolejnym pytaniu poproszono badanych o uszeregowanie w kolejności od najważniejszych w ich opinii do najmniej ważnych umiejętności kadr z wyższym wykształceniem. W omawianym badaniu najwyżej oceniono znajomość języków obcych, dalej umiejętność pracy w zespole, kolejno umiejętność wyszukiwania źródeł informacji, zaś najniżej umiejętność wykorzystania komputera. W badaniu z 2001 r. najwyżej oceniono umiejętność pracy w zespole, zaś znajomość języków obcych dopiero na czwartym miejscu przy pięciu wymienianych umiejętnościach. Wydaje się, że ta istotna różnica ważności znajomości języków obcych jest efektem szeroko zakrojonej kampanii przedakcesyjnej do Unii Europejskiej i nadziei zwłaszcza bezrobotnych na znalezienie dobrej pracy z tym związanej, lecz wymagającej znajomości języków zachodnioeuropejskich.

Ostatnie trzy pytania ankiety dotyczyły oceny zasobu kadr z wyższym wykształceniem w regionie płockim oraz potrzeb i uwarunkowań perspektywnego rozwoju szkolnictwa wyższego w regionie. Najwięcej badanych (68 osób - 54,4%) oceniło, że w subregionie płockim jest nadmiar kadr z wyższym wykształceniem i grozi im bezrobocie. O niedostatku tych kadr było przekonanych 14 ankietowanych (11,2%), zaś 10 osób (8%) uznało, że zasób kadr z wyższym wykształceniem w regionie jest wystarczający. Aż 33 osoby (26,4% badanych) nie miało zdania w tej kwestii. W badaniu z 2001 r. znacznie mniej osób (28,5%) oceniło stan tej kadry jako nadmierny, natomiast więcej badanych (22,9%) oceniło ten stan jako wystarczający.

W kwestii dalszego rozwoju szkolnictwa wyższego w regionie płockim potrzebę tego rozwoju zaopiniowało 95 osób (76% badanych), 10 badanych (8%) nie widziało takiej potrzeby, zaś 20 osób (16% bada-

nych) nie miało zdania na ten temat. Pozornie wydawałoby się, że odpowiedzi na ostatnie dwa pytania są ze sobą sprzeczne. Brak takowej sprzeczności wyjaśniają odpowiedzi na ostatnie otwarte pytanie ankiety, gdzie poproszono badanych o uwagi odnośnie dalszego rozwoju szkolnictwa wyższego w regionie płockim. Niewielka część badanych odpowiedziała na to pytanie. Wśród odpowiedzi na to pytanie należy wyróżnić postulat utworzenia w Płocku filii Uniwersytetu Warszawskiego lub Uniwersytetu Łódzkiego z prowadzeniem studiów dziennych, zwiększenia liczby kierunków kształcenia oraz wprowadzenie lub zwiększenie obszaru zajęć praktycznych w planach studiów. Podobne wypowiedzi i oceny miały miejsce w badaniu z 2001 roku.

Wyniki badania ankietowego potwierdzają przebieg w skali lokalnej miasta Płocka i powiatu płockiego zjawiska, które na przełomie tysiącleci wystąpiło ze zbliżoną intensywnością w skali całego województwa mazowieckiego i kraju. Był to gwałtowny wzrost bezrobocia wśród osób posiadających wyższe wykształcenie, w tym zwłaszcza wśród absolwentów wyższych uczelni. Według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Warszawie liczba bezrobotnych absolwentów szkół wyższych (według nomenklatury urzędów pracy osoby, które ukończyły studia nie wcześniej niż przed 12 miesiącami od daty badania) w województwie mazowieckim wzrosła w latach 1999-2002 z 1180 do 3545². Jeśli tak było w województwie o najniższej w Polsce stopie bezrobocia, to w całym kraju sytuacja bezrobotnych absolwentów szkół wyższych była bez wątpienia bardziej dramatyczna.

W wypowiedziach badanych w omawianym badaniu ankietowym występuje jednocześnie nuta rozżalenia z powodu nie spełnienia oczekiwań uzyskania pracy i tym samym chociażby przyzwoitej pozycji społecznej oraz determinacja w kierunku uzyskania pracy, także na bardzo niekorzystnych warunkach. Pocięszającym jest fakt pozytywnej oceny przez większość badanych bezrobotnych z wyższym wykształceniem procesów rozwojowych szkolnictwa wyższego oraz trafna percepcja funkcji wyższego wykształcenia, co można było zauważyć w odpowiedziach na końcowe pytania ankiety. Należy dodać do tego aspiracje badanych do dalszego kształcenia.

Te pozytywne odczucia i zamierzenia badanych pozwalają na bardziej optymistyczną, niż wynika to z aktualnej sytuacji, wizję rozwoju naszego kraju opartego na kapitale ludzkim związanym w decydującym stopniu z wysokimi kompetencjami obywateli tego kraju wykształconych na najwyższym poziomie.

PRZYPISY

¹ Zob. Miejski Zeszyt Statystyczny nr 9, Urząd Miasta Płocka, Płock 2002, str. 77.

² Zob. Absolwenci szkół wyższych na rynku pracy województwa mazowieckiego, Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie Wydział Informacji, Badań i Analiz, s. 13.